

PROGRAM MLADIH LIBERALA CRNE GORE

Mladi liberali Crne Gore omladinska su organizacija Liberalne partije i dobrovoljna, kolektivna organizacija koja okuplja i zastupa sve mlade ljude u Crnoj Gori koji slijede i prihvataju kao svoje vrijednosti, ideje i načela liberalizma, liberalne-demokratije i slobodnog društva. Mladi Liberali dio su evropskih i svjetskih liberalnih mreža i saveza. Mladi liberali Crne Gore uživaju autonomiju u okviru LPCG i nijesu podređeni nijednom drugom organu partije.

Dio I, PREAMBULA

Dio II, TEMELJNI PRINCIPI

Dio III, PROGRAMSKA USMJERENJA

I

PREAMBULA

Shvatajući važnost ali i kompleksnost populacije mladih i izazova sa kojim se suočavaju, odlučni smo u namjeri da svojim političkim usmjerenjima jasno profiliramo i ponudimo smjernice za najbolji razvoj uslova i kvaliteta života za mlade ljude i studente,

Vjerujući u neophodnost jednakih šansi za sve, naročito za mlade i obrazovane ljude koji su spremni da svojim sposobnostima, znanjima, vještinama i energijom unapređuju društvo i državu, opredijelili smo sebi obavezu i političku i građansku dužnost da kreiramo društveni ambijent u kojem će se takva mogućnost i šanse na najbolji način valorizovati i istinski zaživjeti,

Stavljajući u centar političkog djelovanja mlade i studente, mi smo jasno iskazali privrženost utemeljivanju platforme koja će objediniti sve progresivne, slobodne i misleće mlade ljude u državi oko naše ideje, bez obzira na bilo kakvu ličnu pripadnost, nacionalnu, vjersku, seksualnu, polnu ili drugu, jer je uključivanje mladih u procese donošenja odluka i kreiranja politika koje determinišu društvo sutrašnjice i budućnost koja na mladima i ostaje, najveća dužnost nas kao mladih lidera i liberalnih pojedinaca;

Mladi Liberali biće forum za sve ideje, slobodne rasprave, utemeljena razmišljanja i kreiranje odluka koje su od važnosti za ono što jesu načela slobode koje proklamuje ovaj Program.

II

TEMELJNI PRINCIPI

Polazeći od univerzalne vrijednosti slobode, razuma i prava slobodnih građana i građanki,

MI VJERUJEMO U :

Slobodnog pojedinca;

Slobodno i otvoreno društvo;

Liberalnu državu vladavine prava;

Važnost razuma i znanja za stalni progres;

Slobodno tržište, ekonomiju i preduzetništvo;

Prirodna prava i nepovredivost ljudskog dostojanstva;

Važnost otpora nametanju autoriteta, populizmu, agresiji mržnji i klerikalizaciji

„Rezolucija o slobodi LPCG:

Slobodni smo da živimo kako želimo i obavezni da štitimo i poštujemo život.“

III

PROGRAMSKA USMJERENJA

Slobodan pojedinac i društvo

Osnovni cilj svakog razumnog političkog djelovanja mora biti borba za slobodnog pojedinca u slobodnom društvu. Slobodno društvo u kojem se svako osjeća udobno i sigurno i ima jednake šanse da ostvari sve svoje potencijale, znanja i vještine tragajući za ličnom srećom, osnovna je prepostavka stabilne države utemeljene na vladavini prava i stalnom napretku. Mi kao liberali brinemo, ne samo za društvo kao cjelinu, već za svakog pojedinca, građanina u društvu, vjerujući da svako od nas u svojim različitostima ima drugačije potrebe.

Sigurnost i dostojanstvo bez obzira na bilo kakvu pripadnost

Radićemo na jačanju sistema koji će se temeljiti na vladavini prava i vladavini slobodnog poretka za svakog čovjeka bez obzira na bilo kakvo lično svojstvo, pripadnost ili uvjerenje. Dostojanstvo svakog čovjeka univerzalna je vrijednost, jednakost pred zakonom i častan tretman pred društvom pravo je svih građana. Bićemo kao i uvijek najsnažniji protivnici mržnje, nasilja, agresije, populizma i klerikalizma koji su najveće prijetnje slobodnom pojedincu i društvu.

Kvalitetno i produktivno obrazovanje

Društvo znanja jeste društvo edukovanih i informisanih građana. Pristup školstvu i javnim obrazovnim ustanovama, mora biti jednak i pristupačan svakom građaninu. Škola kao vaspitna i obrazovna institucija ima najvažnije mjesto u razvoju pojedinca i utemeljenju njegovih osnovnih znanja i vještina. Jednak pristup obrazovanju svima garantuje pravično ostvarenje principa jednakih polaznih šansi za sve na tržištu.

Unaprijediti saradnju Univerziteta i privrede

Uspješan obrazovni sistem je onaj sistem koji ostvari uspješnu povezanost između obrazovnog sistema i privrede. Takođe, u dijelu razvoja privrede, neophodno je dodatno raditi na jačanju ljudskih kapaciteta. Neophodno je uložiti dodatna sredstva u povezivanju privrede i Univerziteta te na taj način motivisati obrazovni sistem da praktične vještine i znanja budu dio samog sistema. Ovo nije jednostavan i kratkoročan proces zato mora otpočeti u što kratkom roku. Na ovaj način će se spriječiti i tzv. odliv mozgova jer će upravo ta sinergija privrede i Univerziteta probuditi mlade da razmišljaju na drugačiji način i da prepoznaju svoj potencijal i šansu da uspiju i u Crnoj Gori. U ovom dijelu veoma prosperitetni sektori, koji su i danas prepoznati kao veoma kvalitetni, su IT, energetika i elektronika. Važno je dodatno raditi na razvoju kadrova iz oblasti kao što su: nauke, tehnologije, inženjerstva, matematika, jer su ovo zanimanja koja u ovom trenutku, a posebno u narednom periodu, nose razvoj svjetske ekonomije.

Povećati ulaganja u istraživanje i razvoj na minimum 2% BDP

Takođe, naučni i privredni prosperitet jednog društva zavisi kako od kvalitetnih kadrova tako i od ulaganja u istraživanje i razvoj. Evropski standardi su minimum 2%BDP-a ulaganja u istraživanje u razvoj dok se u Crnoj Gori ovaj nivo nalazi mnogo ispod 1% BDP-a. Da bi se Crna Gora prepoznala kao društvo inovacija neophodno je da dodatno ulaže u naučnu infrastrukturu i u istraživače. Neophodno je dodatno raditi na kreiranju baze domaćih istraživača koji mogu biti od velikog značaja za budući razvoj naučne djelatnosti.

Unaprijediti neformalno obrazovanje i praktičnu nastavu

Važan segment za opštu obrazovanost i suštinsko sticanje znanja koje je primjenjivo jeste neformalna edukacija pojedinca kroz različite obuke, radne grupe i obrazovanje kroz praksu.

Prepoznamo kao značajno da se mladim ljudima i studentima predstavi važnost cjeloživotnog i permanentnog sticanja novih znanja i vještina, a ključnu ulogu u sticanju volje za znanjem čini upravo neformalna edukacija. U tom smislu potrebno je jačati saradnju formalnih obrazovanih ustanova sa različitim neformalnim grupama, organizacijama civilnog društva i edukativnim centrima. Učiti kroz razmjenu iskustava i implementirati stečena znanja.

Radićemo na jačanju infrastrukture za praktični rad kroz pripravnički staž mladih i studenata. Svjesni smo da postojeći sistem stručnog osposobljavanja mladih i studenata nije na zadovoljavajućem nivou i ne nudi suštinsko osposobljavanje mladih za tržište rada, već često i suprotno, na neprihvatljiv način tretira mlade i obrazovane ljude kao jednokratnu radnu snagu. Novi sistem stručnog osposobljavanja koji ćemo ponuditi nudiće jednake šanse svima, i omogućiće priliku za stalno zapošljenje onim mladim ljudima koji na najkvalitetniji način iskažu svoje sposobnosti, znanja i vještine.

Slobodna ekonomija i ekonomski napredak

Uloga države treba da se ogleda u dijelu regulatora koji nema uticaj na obavljanje poslovanja. Država određuje pravila igre, i samo je sudija koji je uspješan ukoliko je neprimjetan na utakmici. Upravo ovim načinom, i neuplitanjem države u privatni sektor postižu se ekonomske slobode, kojima treba da težimo, i ekonomske slobode koje će donijeti ravnopravnu borbu.

Prvenstveno, mladi liberali se zalažu za izradu detaljne analize o potencijalima i prednostima crnogorske privrede. Sa ovom analizom dobićemo jasne podatke o tome šta nam je neophodno da uradimo, da unaprijedimo, da uvedemo da bi se u narednom periodu osjetio snažan ali dugoročan rast. Ova analiza će prikazati sve naše snage ali i nedostatke. Samo ovakva analiza može poslužiti za kreiranje dugoročne ekonomske politike koja treba da usmjeri crnogorsku privredu u narednom periodu.

Poslovni ambijent kroz stimulativan regulatorni okvir

Nadalje, država treba da kreira poslovni ambijent koji će biti stimulativan za održiva preduzeća i osnivanje novih preduzeća. Trendovi u svijetu, a i sva istraživanja su pokazala da jedna ekonomija može biti uspješna isključivo ako kreira poslovni ambijent koji će biti jednak za sve, ambijent bez biznis barijera i ambijent koji će biti na usluzi privrednicima. Moramo napraviti ambijent koji je predvidljiv i neselektivan i u kojem svi, u svakom trenutku znaju svoja prava i obaveze.

Upravo iz ovog razloga treba dodatno raditi na fleksibilizaciji zakoske regulative koja direktno ili indirektno utiče na obavljanje poslovanja u Crnoj Gori. U ovom kontekstu, država treba da obezbijedi jednak ambijent, stimulativan za privrednike ali i sa druge strane ambijent koji će da pruži zaštitu i mogućnost napredovanja svih zaposlenih, jer nema razvijene države bez uspješne privrede a sa druge strane nema uspješne privrede bez zadovoljnih radnika!

Naša zalaganja će se odnositi i na uključivanje svih segmenata društva u proces donošenja odluka. Na taj način ćemo unaprijediti transparentnost donošenja odluka, pa će se samim tim definisati zakonska regulativa koja će biti usklađena kako sa međunarodnim standardima i Direktivama, tako i sa interesima i potrebama svih grupa.

Smanjenje parafiskalnih nameta

Dalje, zalagaćemo se, kako na nacionalnom tako i na nivou lokalnih samouprava za smanjivanje parafiskalnih i ostalih nameta za privrednike. Jasno je, a i praksa pokazuje, da su upravo ovi nameti u najvećem broju slučajeva kočnica za razvoj postojećih i otvaranje novih preduzeća. Svjesni da ovo smanjuje budžetske prihode, nudimo rješenje u dijelu povećanja broja poreskih obveznika kroz formalizaciju neformalnih preduzeća. Suzbijanje neformalne ekonomije, koja predstavlja „nož u leđa“ slobodnom tržištu, doprinijeće povećanju broja privrednih subjekata a sa druge strane fleksibilizaciji javnih prihoda. Samo na ovaj način svi ćemo biti jednaki i svi ćemo imati jednake mogućnosti da uspijemo na tržištu.

Unapređenje efikasnosti državnog aparata- država za podsticaj biznisa

Na kraju, zalagaćemo se za modernizaciju državne administracije, jačanju kapaciteta administracije te povećanju njihove efikasnosti i produktivnosti. Zalagaćemo se za administraciju koja neće biti glavni problem za poslovanje u Crnoj Gori, već administraciju koja će biti glavni servis za sve privrednike. Samo sa ovakvim servisima, možemo računati na razvoj slobodnog tržišta, na razvoj konkurentnosti što će u krajnjem dovesti do ekonomskog jačanja, naše male ali države sa velikim potencijalima.

Zapošljavanje i preduzetništvo

Osnovni princip otvorene slobodne ekonomije baziran je na razvoju preduzetništva a samim tim na povećanju zaposlenosti u privatnom sektoru u jednom društvu. Crna Gora kao država koja je od 2006. godine zabilježila veliki ekonomski rast danas se nalazi u situaciji da mora, u što hitnijem roku, dodatno stimulisati i promovisati razvoj preduzetništva, razvoj vještina što će na kraju implicirati povećanju zaposlenosti, prvenstveno mladih.

Preduzetništvo u obrazovanju

Mi kao mladi liberali, posebno ćemo se posvetiti promociji preduzetništva kod mladih i studenata. Radićemo i promovisati preduzetništvo da postane stil života a ne ono što je danas, uglavnom strah i nesigurnost. Radićemo na podizanju svijesti mladih i njihovoj boljoj motivisanosti, te pokušati da ih motivišemo da svoje inovativne ideje implementiraju i da na taj način budu na mjestu koje i pripada mladim u većini evropskih zemalja, lideri u razvoju nacionalnih ekonomija. Prvenstveni cilj, nas liberala, biće uključivanje preduzetništva u obrazovni sistem od najnižih nivoa. Na taj način, kroz teoriju i praksu, bi se mijenjala učeurena svijest da je državni posao siguran posao i od malih nogu bi se stvarale individue koje će slobodno, uz podršku kompletnog sistema, pokušati da budu uspješni na tržištu.

Business support mehanizmi

U ovom dijelu, zalagaćemo se za kreiranje ambijenta koji će početnicima u biznisu omogućiti sve servise, od pripreme biznis plana pa do vođenja kompanija. U tom kontekstu, radićemo na osnivanju posebnih jedinica (business support mehanizmi) na lokalnom nivou koje će pružati podršku mladim u cilju lakšeg otpočinjanja biznisa (pomoć pri izradi biznis plana, pomoć prilikom registracije ...). Zalagaćemo se za smanjenje poreskog opterećenja za početnike u biznisu, posebno u prvoj godini poslovanja, koja za većinu ideja i predstavlja ključni period za uspjeh. Takođe, neophodno je kreirati i kreditno garantni fond za mlade koji žele da otpočnu svoj biznis. U trenutnoj situaciji, ovo predstavlja veoma značajan mehanizam za podršku biznis ideja mladih, koji u ovom trenutku nisu u mogućnosti da obezbijede svoju ideju.

Smanjiti poreska opterećenja

Jedan od glavnih zadataka mladih Liberala biće i kreiranje poreskog sistema koji će biti atraktivan za sve, a posebno za mlade. Zalagaćemo se za smanjenje opterećenja na zarade zaposlenih, promjeni metodologije obračuna zarade te ćemo sa tim rasteretiti privrednike, a posebno preduzetnike, kako bi kreirali dodatna radna mjesta. Samo sa ambijentom koji stimulise otvaranje novih radnih mjesta, Crna Gora kao mali ekonomski sistem može da ide naprijed.

Regionalni razvoj, privreda i turizam kroz zelenu ekonomiju

Veoma važan aspekt razvoja preduzetništva je i regionalni pristup ovom fenomenu. Neophodno je dodatno stimulisati razvoj preduzetništva u sjevernoj regiji Crne Gore. Ovdje poseban akcenat treba staviti na razvoj i podršku sektora turizma, poljoprivrede, energetike itd. Neophodno je dodatno promovisati i razvijati koncept zelene i cirkularne ekonomije na sjeveru Crne Gore koji ima posebno veliki potencijal za razvoj u sjevernom dijelu Crne Gore. Razvoj zelene ekonomije i digitalizacija tržišta predstavljaju i prioritete privrednika EU, te samim tim moramo pratiti korak sa njima i pokušati da budemo u toku sa istim, kako ne bi nakon ulaska u EU naša privreda doživjela negativna kretanja. Studije su pokazale da zeleni poslovi mogu doprinijeti stvaranju 17,000 novih radnih mjesta. Uradimo sve, da u narednom periodu makar pola od ovih projekcija bude i realizovano. Takođe, neophodno je dodatno raditi na razvoju klastera i povezivanju privrednika u lance proizvodne vrijednosti. Tako treba raditi na povezivanju privrednika posebno iz sektora poljoprivrede i turizma, kako bi naša najperspektivnija grana privrednog razvoja (turizam) za sobom povukla i razvoj poljoprivrede. Sa ovim ćemo kreirati kompletan lanac distribucije proizvoda što će na kraju implicirati tome da naši proizvodi budu dominantni na tržištu i da budu prepoznati kao crnogorski brend!

Žensko preduzetništvo

Radićemo na promociji ženskog preduzetništva koje u Crnoj Gori ima veliki potencijal a danas je na veoma niskom nivou razvoja. Radićemo na fleksibilizaciji finansijskih instrumenata i alata koji su dostupni za žene u dijelu otpočinjanja i vođenja biznisa, kreiranju regulative koja će biti pogodna za razvoj te stimulanju mladih žena da svoje ideje predstavljaju tržištu i na taj način pokažu da Crna Gora ima kvalitetne ljudske kapacitete koji su konkurentni na globalnom tržištu!

Targetirati ciljna tržišta

Neophodno je uraditi detaljnu ekonomsku analizu potencijala crnogorskih preduzeća i na koji način bi se ona mogla uključiti na evropsko tržište. Predpristupni pregovori moraju biti faza razvoja privrede i moraju se iskoristiti na način da se ojačaju kapaciteti ali i da se uveže crnogorska privreda sa globalnim tržištem. U ovom dijelu neophodno je dodatno raditi na edukaciji privrede, razvoju standarda, razvoju ljudskih kapaciteta. Privreda Crne Gore, koja je sačinjena uglavnom od malih preduzeća kao takva ne može biti konkurentna na međunarodnom tržištu. Ovdje se ne govori o kvalitetu proizvoda već upravo o kvantitetu koji predstavlja veliki problem. Upravo iz tog razloga neophodno je dodatno raditi na traženju „praznih“, tržišta gdje crnogorski privrednici mogu plasirati svoje proizvode ali isto tako treba tražiti i prostor da crnogorska preduzeća budu dio proizvodnih lanaca velikih evropskih kompanija. Upravo u tom dijelu treba tražiti najveću šansu za razvoj crnogorske privrede.

Informaciono društvo

Informaciono komunikacione tehnologije predstavljaju revolucionarno otkriće i u potpunosti su promijenile život svih pojedinaca i uvele novi način života i rada. IKT su u životima kako građana tako i preduzeća donijele novi stil života, novi način poslovanja, bržu i jednostavniju mogućnost dolaženja do velikog broja raznovrsnih podataka, informacija, koje u digitalnom vremenu a pogotovo u digitalnoj ekonomiji predstavljaju najveću prednost i najveće bogastvo. Ipak, najveća prednost uvođenja IKT u svakodnevnicu je u najvećem dijelu mogućnost kreiranja novih radnih mjesta, prvenstveno za mlade. Da bi Crna Gora, posebno mladi, ostali u korak sa EU trendovima neophodno je dodatno raditi na promociji i poboljšanju IKT u Crnoj Gori, što treba da bude prioritet. Neosporna je činjenica da su danas privredni trendovi uslovljeni digitalizacijom, stoga je jasno da bez nje preduzeća i preduzetnici ne mogu biti konkurentniji.

Razvijenost online servisa 100%

U cilju postizanja veće transparentnosti i bolje inkluzije mladih u proces donošenja odluka, a sa druge strane olakšavanja poslovanja preduzetnika, mladi liberali će se zalagati za povećanje elektronske sofisticacije u cilju dalje implementacije i unapređenja elektronskih servisa, kako za građane tako i za privredu. U tom dijelu, neophodno je uložiti dodatne napore da se kreiraju novi servisi, da se dodatno radi na promociji istih te da se dodatno ovi servisi integrišu u svakodnevni život svih građana ali i svih preduzeća. Trenutno nivo razvijenosti ovih servisa je između 50-60%. Naš cilj je da u narednom periodu bude 100%.

Uvesti besplatan elektronski sertifikat za sve građane

Da bi ovi servisi zaživjeli, uporedo moramo raditi na jačanju informatičke pismenosti svih građana Crne Gore. Ovo treba da bude zadatak svih, obrazovnih institucija, političkih partija, nevladinog sektora. Ovo je krucijalni zadatak za sve u narednom periodu. Informatička pismenost građana mora biti na nivou iznad 80% jer samo na taj način, sa dodatnim investicijama u IKT, stvorićemo društvo koje će biti u koraku sa najrazvijenijim zemljama Evrope i svijeta.

Veća ulaganja u istraživačke centre

Na kraju, moramo dodatno investirati u istraživačke centre i unapređenju IKT u laboratorijama kako bi na najefikasniji način mladi istraživači, i studenti mogli da prate svoje kolege iz svijeta. Na taj način, stvorićemo ambijent da Crna Gora postane atraktivno tržište za najveće svjetske istraživače i da budemo lideri u razvoju savremenih tehnologija. Ovo su poslovi budućnosti a kapaciteti naših mladih su dokazali da su sposobni za to. U ovom dijelu, neophodno je povezati donosioce odluka, obrazovni sistem i privredu. Samo uvezivanjem i saradnjom ovih segmentata društva možemo računati na sve benefite koje za sobom donosi razvoj digitalizacije u jednom društvu.

Snažna Evropa

Slijedićemo osnovne principe i ideale nove Evropske unije, koji pružaju novu viziju Evrope i trebaju da budu vodilja u našem radu, planiranju i djelovanju. Vjerujući u slobodniju, napredniju i federalniju Evropu, zajedno sa našim liberalnim prijateljima iz država Evrope i svijeta, radićemo na politikama i idejama koje doprinose takvom cilju.

Ne odustajemo od borbe protiv populizma, nacionalizma, politike mržnje, agresije i ekstremizma a najbolji zajednički odgovor na takve prijetnje slobodnom društvu jeste više Evrope, slobode i liberalizma, otvorenost granica, tržišta i društva. Jedna Evropa koja kuca jednim srcem i diše jednim plućima, okupljena oko zajedničke vrijednosti, jedino je održiva i progresivna opcija.

Funkcionisanje jedinstvenog tržišta i dodatno umrežavanje ekonomija i poslova građana Evrope, djelovanje kroz konkretne projekte u konkretnim oblastima uz manje birokratizacije i etatičkog pritiska pomoći će zbližavanju društava i ljudi i Evropi. Oslobođanje od nacionalnih stega, regula i administrativnih prepreka, otvoriće neslućene šanse za sve. Ovo je, uvjereni smo od posebnog značaja za Crnu Goru čije članstvo u EU je neophodno obezbijediti u narednom petogodištu. Iako mala država, Crna Gora i njeni liberali uvijek će biti dio takvog procesa i snazna podrška daljoj borbi protiv populizma, nacionalizma i unižavanja dostojanstva slobodnih ljudi.

“Mladi moraju biti u središtu interesovanja i aktivnosti Liberalne partije Crne Gore. Među mladima je najveći broj nezaposlenih, veliki broj njih je napustio Crnu Goru, kvalitet obrazovanja je veoma nizak, broj zavisnika od droge je u stalnom porastu, uslovi za život mladih su daleko ispod evropskih standarda i uslova koje njihovi vršnjaci imaju u drugim zemljama. Za našu partiju, jedan od prioritetnih zadataka društva je povratak mladima, kao nosećem dijelu društva.” (Izvod iz Programa LPCG)

U Podgorici, 30. IX 2017.

Predsjednik Mladih Liberala

Ammar Borančić